

dige voorstudie gemaakt hebben en het is volgens COHEN de fout van BRUNETIÈRE dat hij zulks heeft verzuimd. Indien hij dit had gedaan, evenals v. HARTMANN en BERGSON, dan zou zijn oordeel geheel anders geweest zijn, maar nu wordt daardoor aan zijn betoog alle beteekenis ontnomen. In de plaats van een photographie geeft hij nu een karikatuur, want hij ziet gepopulariseerde wetenschap aan voor echte wetenschap. BRUNETIÈRE en de zijnen verhalen geen waarheid maar een sprookje en als een bewijs hoe de ware wetenschap en het juiste natuuronderzoek op den mensch kunnen inwerken, daartoe beschrijft COHEN zij het ook aphoristisch zijn eigen beleven, waarvan ik enkele punten met zijn eigen woorden mededeel.

„Religieuze voorstellingen in den engeren zin van het woord, van buiten af, zijn mij vreemd gebleven, terwijl zij zich ook niet in mij zelven hebben ontwikkeld. Na den doktershoed te hebben verworven, heb ik mij sinds dertig jaren aan de Universiteit onafgebroken aan natuuronderzoek en onderwijs gewijd.”

„Ter ontwikkeling van die eigenschappen, welke het karakter vormen, heb ik door natuuronderzoek een voortreffelijke leerschool doorloopen. Dat zij niet geheel zonder vrucht is gebleven meen ik te moeten afleiden uit de waardeering, de vriendschap, de liefde, welke ik in mijn leven heb mogen ondervinden en bij het diepste leed, dat mij heeft kunnen treffen, het heengaan van haar, die mij het liefste is geweest, hebben de voorstellingen, welke het onderzoek der natuur in mij hebben gewekt en welke naar den huidigen stand onzer kennis, den dood als het einde doen beschouwen, mij volledige berusting geschonken.”

Het is niet te verwonderen, dat de rede van COHEN aanleiding heeft gegeven tot een breedvoerige bespreking in de pers, want zij werd door velen met zeer gemengde gevoelens aangehoord. Het is dan ook zeer de vraag of COHEN zelf vrij is gebleven van de fout, waarvan hij BRUNETIÈRE beschuldigt, want moet de beschouwing, die hij zelf heeft gegeven niet veel eer een karikatuur dan een photographie genoemd worden? Reeds aanstonds wekt het niet weinig wantrouwen, wanneer iemand met de bewering optreedt, dat religieuze voorstellingen hem vreemd zijn gebleven. Onwillekeurig denkt men dan aan de woorden van den psalmdichter, die reeds sprak van een dwaas, die in zijn hart zeide, dat er geen God is. En VISSCHER wees er in zijn bekende rectorale rede ook met nadruk op, dat er wel zijn die zich rein meenen van al hetgeen naar religie zweemt, maar dat er in dezulken meer religieus gevoel gist, dan zij zich zelf bekennen. Ik meen, dat COHEN op dezen alge-